

ЛІТЕРАТУРА

1. Бакіров В. С. Університети у пошуках нової стратегії / В. С. Бакіров // Univesitates. Наука та просвіта. – 2008. – Альманах. – С. 8–11.
2. Батаршев А. В. Психодіагностика в управленні : практическое руководство / А. В. Батаршев. – М. : Дело, 2005. – 496 с.
3. Берн Э. Трансактний аналіз в психотерапії : Системна індивідуальна і соціальна психотерапія / Э. Берн. – М. : Академічний Проект, 2006. – 320 с.
4. Дворцева Г. Класичний університет як культурне середовище особистості / Г. Дворцева // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи : зб. наук. праць. – Умань : Жовтий О. О., 2011. – Вип. 39. Ч. 2. – С. 32–36.
5. Діагностика волевого самоконтроля (опросник ВСК) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.vashpsixolog.ru/psychodiagnostic-school-psychologist/69-diagnosis-emotional-and-the-personal-sphere/549-diagnostics-of-volitional-self-control-vsc-questionnaire>.
6. Карпов А. В. Рефлексивность как психическое свойство и методика ее диагностики / А. В. Карпов // Психологический журнал. – 2003. – Том 24. № 5. – С. 45–57.
7. Методика исследования волевой организации личности. Твоя профессиональная карьера : учеб. / М. С. Гуткин, Г. Ф. Михальченко, А. В. Прудило и др.; под ред. С. Н. Чистяковой, Т. И. Шалавиной. – М. : Просвещение, 2000. – С. 175–182.
8. Методика определения уровня рефлексивности (по В. В. Пономаревой) [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.vashpsixolog.ru/work-with-teaching-staff-school-psychologist/135-diagnosis-of-teaching-staff/794-the-method-of-determining-the-level-of-reflexivity-for-vv-ponomareva>.
9. Мещанінов О. П. Сучасні моделі розвитку університетської освіти в Україні : [монографія] / О. П. Мещанінов. – Миколаїв : Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2005. – 460 с.
10. Настольная книга практического психолога / Сост. С. Т. Посохова, С. Л. Соловьева. – СПб. : Сова, 2008. – С. 132–140.
11. Опросник «Стиль саморегуляции поведения – 98» (ССП–98) В. И. Моросановой и Е. М. Коноз [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://knigi.link/pedagogicheskaya-psihologiya-uchebniki/oprosnik-stil-samoregulyatsii-povedeniya-ssp-29802.html>.
12. Рогов Е. И. Настольная книга практического психолога : учеб. пособие : В 2 кн. / Е. И. Рогов [2-е изд., перераб. и доп.]. – М. : Гуманит. изд. Центр ВЛАДОС, 1999. – Кн. 2 : Работа психолога со взрослыми. Коррекционные приемы и упражнения. – 480 с.
13. Фетискин Н. П. Социально-психологическая диагностика развития личности и малых групп / Н. П. Фетискин, В. В. Козлов, Г. М. Мануйлов. – М. : Изд-во Института Психотерапии, 2002. – 490 с.
14. Чумаков М. В. Диагностика волевых особенностей личности / М. В. Чумаков // Вопросы психологии. – 2006. – № 1. – С. 169–178.

УДК 378.1 (045)

Соловей М. І.,

проректор з навчально-виховної роботи, доцент

Демчук В. С.,

доцент кафедри психології і педагогіки

Київський національний лінгвістичний університет

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ТА МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ВИХОВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УНІВЕРСИТЕТІ

У статті висвітлюються організаційні та методичні засади виховної діяльності в університеті.

Ключові слова: виховна діяльність, організація, планування, методичне забезпечення виховної діяльності, рівні структури управління виховною діяльністю, суб'єктно-рівневий, змістовий, діяльнісно-операційний (процесуальний), управлінський компоненти організаційних засад виховної діяльності.

Соловей М. И., Демчук В. С. Организационные и методические основы воспитательной деятельности в университете. В статье освещаются организационные и методические основы воспитательной деятельности в университете.

Ключевые слова: воспитательная деятельность, организация, планирование, методическое обеспечение воспитательной деятельности, уровни структуры управления воспитательной деятельностью, субъектно-уровневый, содержательный, деятельностно-операционный (процессуальный), управленческий компоненты организационных основ воспитательной деятельности.

Solovey M. I., Demchuk V. S. Organisational and methodological principles of educational activities for students. The article presents organisational and methodological principles of educational activities for students.

Key words: educational activities, planning, methodological support of educational activities, levels of the management structure of educational activities, subject-level, content, procedural, administrative components of organisational principles of educational activities.

Реалії сьогодення засвідчують, що немає у вищого навчального закладу завдання актуальнішого, ніж виховання громадянина і патріота. Практика показує, що тільки всебічно освічена, вихована, національно орієнтована, життєво компетентна людина-громадянин здатна зберегти свою національну ідентичність і забезпечити благополуччя і своєї сім'ї, і країни [5, с. 8].

Призначення цієї статті – послужитись для стимулювання вдосконалення інфраструктури з організації виховної діяльності у вищих навчальних закладах на рівні нормативних документів Міністерства освіти і науки України. При цьому постає невідкладне завдання визначення статусу куратора студентської академічної групи.

У сучасних умовах головним виміром якості функціонування системи вищої освіти має бути здатність молодого покоління повноцінно жити й активно діяти у новому світі, постійно вдосконалюватися, адекватно реагувати на зміни, особливо у періоди технологічних і цивілізаційних проривів, глобалізаційних та інтеграційних процесів.

Мусимо визнати, що незважаючи на прийняття низки концептуальних документів з проблем виховання студентської молоді, непоодинокі приклади ефективної виховної діяльності у вищих навчальних закладах, становлення дієвої системи виховання на загальнодержавному рівні ще не відбулося.

Практика показує, що основним завданням організаційно-управлінського забезпечення виховної діяльності в університеті є формування ефективної і цілеспрямованої структури управління виховною діяльністю. Серед головних напрямів вирішення цього завдання такі [4, с. 78 – 79]:

- забезпечення системності і цілеспрямованості виховної діяльності на етапах планування, реалізації і підведення підсумків;

- організація роботи з підбору і розстановки кадрів, які здійснюють виховну діяльність в університеті;

- розроблення основних нормативних, нормативно-методичних документів, які регламентують виховну діяльність університету;

- інформаційне забезпечення виховної діяльності;

- удосконалення науково-методичної роботи кафедр з проблем виховання студентів;

розвиток студентського самоврядування.

Серед проблем у сфері організації виховної діяльності у ВНЗ дослідники виділяють якнайбільш важливі такі:

- не враховуються очікування певної частини студентства;

- нездатність створити умови для ефективної самореалізації і розвитку надпрофесійної компетентності;

- низький рівень розвитку студентського самоврядування;

- «блокування» для студентів певних сфер життєдіяльності ВНЗ;

- імітація участі студентів в управлінні розвитком університету.

Таким чином, в умовах імплементації Закону України «Про вищу освіту» (2014 р.) актуалізується проблема оновлення системи виховної діяльності в університеті. Необхідним є пошук нових аксіологічних, методологічних і технологічних основ цієї діяльності, розроблення і запровадження ефективних психолого-педагогічних моделей, які дозволяють зробити виховну діяльність важливим елементом освітнього процесу університету [8, с. 22].

З опорою на результати дослідження В. Смірнова сформулюємо орієнтовні можливі кроки, які б дозволили змінити ситуацію у сфері виховної діяльності в університеті.

По-перше, в умовах модернізації освітнього процесу ВНЗ відповідно до Закону України «Про вищу освіту», поряд з розвитком професійної компетентності, важливе місце посідає проблема розвитку соціальних і культурних компетентностей випускників університету. Це зумовлюється особливостями сучасного світу, сучасним станом суспільного розвитку, потреби якого пов'язані не лише з високим рівнем професіоналізму, але й необхідністю володіння навичками саморегуляції, тайм-менеджменту, системного, критичного, проектного мислення, групової роботи та ін. Саме ці компетентності повинні стати основою виховної діяльності університету, поряд з розвитком ціннісних орієнтацій, громадянської позиції, патріотизму і розуміння важливості здорового способу життя.

По-друге, з метою уникнення декларативного характеру сучасного підходу до організації виховної діяльності необхідно тісно пов'язувати його з особливостями розвитку системи вищої професійної освіти в цілому, і, зокрема, з необхідністю підвищення інноваційної проектної культури випускників університету, ціннісної, особистісної стійкості, комунікативної компетентності. Не принижуючи значення дозвіллевих, розважальних форм виховної діяльності, необхідно підкреслити, що в сучасних умовах необхідно переорієнтувати систему позааудиторної роботи університету, запровадити в ній елементи серйозної проектної діяльності, навички аналізу, прогнозування майбутнього, навички пошуку, презентації і впровадження інновацій у різних сферах життя. При цьому необхідна реалізація нових проектів з розвитку ціннісних орієнтацій студентів, громадянської і соціальної активності, патріотизму.

Доцільно зазначити, що розвиток підприємницької компетентності (актуальною є в усьому світі) – розвиток підприємницького мислення як елемента структури особистості випускника ВНЗ вимагає актуалізації в позааудиторних програмах університету.

По-третє, необхідним є посилення інтеграції студентської молоді в процеси управління ВНЗ, повноцінне виконання органами студентського самоврядування усіх своїх функцій, визначених Законом України «Про вищу освіту». При цьому одним зі стратегічних завдань виховної діяльності є розвиток системи реального студентського самоврядування через включення студентської молоді в процеси управління розвитком університету. Можливою є орієнтація на створення юридично зареєстрованих громадських

об'єднань студентів, які могли б самостійно в режимі реальної діяльності вирішувати ті чи інші завдання в межах університету.

Ми розділяємо такий підхід до включення студентів у реальні, а не ігрові форми самоуправління, де вони не лише придумують заходи, розробляють проекти, але й залучають до цього необхідні ресурси, несуть відповідальність за фінансову і бухгалтерську звітність, що дозволяє в режимі реальної діяльності засвоювати навички підприємливості, командної роботи, аналізу і вирішення складних соціальних проблем. Такий формат діяльності органів студентського самоврядування, на наш погляд, сприяє розвитку громадянської позиції, в основі якої лежить особиста і колективна відповідальність за певну ділянку функціонування такої складної соціальної системи, як університет [8, с. 22 – 23].

У сучасних умовах необхідно, щоб виховна політика у вищих навчальних закладах, що відповідає новим умовам розвитку українського суспільства і системи освіти, будувалась на основі таких вимог:

- викладач університету повинен бути не лише джерелом професійної інформації, але й посередником між студентами і культурою, здатним впливати на їхнє становлення і формування не лише як фахівців, але і як майбутньої української інтелігенції;

- головним виховуючим чинником повинна стати гуманістична взаємодія між викладачем і студентом як у навчальній, так і в позааудиторній діяльності;

- психолого-педагогічна культура повинна стати домінуючою в підготовці майбутніх фахівців [4, с. 87].

Дослідники проблем виховання студентської молоді підкреслюють, що забезпечення вищого навчального закладу кадрами викладачів, здатних здійснювати поряд з професійним навчанням і виховання студентів, є в умовах сьогодення пріоритетним завданням ВНЗ та умовою створення єдиного освітнього й соціокультурного простору університету.

Поряд з цим, в університеті необхідно продовжувати створення організаційних і науково-методичних структур, що забезпечують різні напрями виховання, які підтвердили свою ефективність. При цьому інфраструктуру кадрового потенціалу і організаційно-управлінського забезпечення виховної діяльності слід формувати як на загальноуніверситетському рівні, так і за принципом функціональної спрямованості виховання. А управління різноманітними виховними структурами, які функціонують в університеті (центри, служби, ради, клуби з різних функціональних напрямів виховання і студентського життя, наукові товариства, студентські загони охорони правопорядку, комісії тощо) доцільно доручати органам студентського самоврядування [4, с. 89 – 90].

Дослідники проблеми організації студентського життя в країнах Західної Європи, США і Японії В. Сенашенко, Г. Ткач та Є. Конькова на основі аналізу розвинутих країн дійшли таких висновків:

- у кожній країні організація студентського життя має свою особливу історію, з якою пов'язані її специфічні риси і статус;

- країни продовжують дотримуватися національних моделей, зберігаючи певну історичну наступність, наслідуючи традиції;

- організація студентського життя і соціокультурного середовища вищих навчальних закладів є центральним елементом проектів університетської модернізації, умовою успіху досягнення багатьох цілей університетського розвитку, яка включає серед іншого і такі напрями: педагогічний, психологічний і матеріальний супровід тих студентів, у яких у цьому є потреба; діяльність з інформування і виховання студентів;

- важливим напрямом діяльності студентських служб університетів окремих країн є проведення соціокультурної і виховної роботи серед студентів;

- поліпшення «соціального виміру», якості студентського життя і його супровід є стратегічним моментом процесу модернізації вищої освіти [7, с. 81– 83].

Організація виховної діяльності в університеті здійснюється науково-педагогічними працівниками, через механізм студентського самоврядування і активність самих студентів, що в сукупності, сприяє формуванню гармонійно розвиненої особистості [3, с. 101].

Гуманізація виховної діяльності, її центрація на гармонійному розвитку особистості студента, створення оптимальних умов для її самовизначення та самореалізації передбачає перехід у виховній діяльності до суб'єкт-суб'єктної взаємодії. При цьому в системі «педагог – студент» виникають якісно нові зв'язки, члени якої стають співавторами педагогічних взаємин, внаслідок чого створюються нові можливості для гармонійного розвитку, самотворення, самоактуалізації особистості [2, с. 87].

Ефективність виховної діяльності в університеті забезпечується створенням таких умов:

- проведення науково обгрунтованої управлінської і організаційної діяльності, спрямованої на створення інфраструктури виховної роботи;

- розроблення ефективної системи виховання, моніторинг і застосування методів, які забезпечують формування і розвиток необхідних якостей особистості;

- створення механізмів, які забезпечують функціонування цілісної системи виховної діяльності на факультетах [1, с. 87].

З метою забезпечення системного підходу до організації виховної діяльності серед студентів розроблено і схвалено вченою радою університету Концепцію виховної діяльності в Київському національному

лінгвістичному університеті (далі – КНЛУ) та Положення про організацію виховної діяльності в КНЛУ, створена інфраструктура для організації виховної діяльності в університеті [10, с. 291 – 310]:

- реорганізовано навчальний відділ у навчально-методичний відділ;
- призначено відповідального за організацію і проведення виховної роботи серед студентської молоді в університеті, заступників деканів факультетів з виховної роботи;
- відновлено інститут кураторів студентських академічних груп.

Зусилля факультетів, кафедр університету спрямовуються на відпрацювання структури і змісту виховної діяльності згідно з чинним законодавством, нормативними документами Міністерства освіти і науки України, Статутом університету, Концепцією виховної діяльності в КНЛУ, Положенням про організацію виховної діяльності в КНЛУ, що не виключає творчого підходу до створення і реалізації системи виховання. При цьому важливим є співвідношення традицій і новацій. Ураховуються специфічні для цього етапу завдання, види діяльності, організаційні форми, системотворчі зв'язки.

Щорічне планування виховної діяльності здійснюється на рівні університету, факультетів, кафедр, кураторів студентських академічних груп, органів студентського самоврядування.

Система планування виховної діяльності в Київському національному лінгвістичному університеті включає:

- Комплексний план виховної діяльності в університеті.
- План виховної діяльності факультету.
- План виховної діяльності кафедри.
- План виховної діяльності куратора зі студентами академічної групи.
- Плани роботи студентських рад університету, факультетів, гуртожитків.

Плани виховної діяльності на всіх рівнях (університет, факультет, кафедра, студентська академічна група) включають семестрові графіки основних виховних заходів.

При опрацюванні планів виховної діяльності підрозділи університету керуються Конституцією України, законами України, зокрема «Про освіту», «Про вищу освіту», Національною доктриною розвитку освіти, Національною стратегією розвитку освіти в Україні на період до 2021 року, Національною програмою виховання дітей та учнівської молоді в Україні, Концепцією національного виховання студентської молоді, Концепцією національно-патріотичного виховання дітей та молоді, Стратегією національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016 – 2020 роки, Методичними рекомендаціями до планування виховної роботи зі студентами у вищих закладах освіти III – IV рівнів акредитації, Методичними рекомендаціями «Про організацію управління виховним процесом у вищих закладах освіти та іншими нормативно-правовими документами Міністерства освіти і науки України.

Загальноуніверситетський річний Комплексний план виховної діяльності формується з урахуванням Концепції виховної діяльності в КНЛУ, Положення про організацію виховної діяльності в КНЛУ та на основі планів, що складаються на факультетах, кафедрах за участю органів студентського самоврядування і у зворотному зв'язку передбачає наступну їх конкретизацію зазначеними вище підрозділами.

Структура Комплексного плану виховної діяльності університету включає:

1. Організаційні заходи на навчальний рік.
2. Основні масові виховні заходи на I семестр навчального року.
3. Основні масові виховні заходи на II семестр навчального року.
4. Методичне забезпечення виховної діяльності в навчальному році.

Комплексний план виховної діяльності КНЛУ включає виховну діяльність факультетів, кафедр, кураторів студентських академічних груп, діяльність органів студентського самоврядування.

В основу виховного простору, соціокультурного середовища університету кладеться система міжособистісної комунікації між їхніми суб'єктами: адміністрацією, науково-педагогічними працівниками та студентами.

Організаційні та основні виховні заходи, передбачені у планах виховної діяльності факультетів, кафедр, кураторів студентських академічних груп спрямовуються на:

- фахове зростання студентської молоді – професійну спрямованість і самоствердження;
- засвоєння та формування системи цінностей – вселюдських (абсолютних, вічних), національних, громадянських, сімейних, особистісних;
- формування соціально значущих якостей особистості, що характеризують її ставлення до суспільства і держави, інших людей, самої себе, праці, природи, мистецтва;
- включення студентів у діяльність (навчально-когнітивну науково-дослідницьку, громадсько корисну, естетичну, екологічну, правову, спортивно-оздоровчу).

Методичне забезпечення виховної діяльності як складник Плану виховної діяльності факультету передбачає тематику засідань Ради з організації виховної діяльності факультету, регулярне проведення в її рамках нарад, семінарів-практикумів для кураторів студентських академічних груп з питань змісту та організації виховної діяльності серед студентів; як складник Плану виховної діяльності кафедри передбачає включення у плани науково-дослідницької роботи науково-педагогічних працівників кафедри розробку

методичних матеріалів з питань змісту та форм організації позааудиторної виховної роботи серед студентів з урахуванням специфіки кафедри, факультету.

Загальноуніверситетський Комплексний план виховної діяльності затверджується ректором (проректором з навчально-виховної роботи) і є документом, обов'язковим до виконання всіма підрозділами університету.

Плани виховної діяльності факультетів, кафедр затверджуються відповідно деканами факультетів і завідувачами кафедр та є обов'язковими до виконання науково-педагогічними працівниками, які забезпечують реалізацію освітнього процесу на факультетах.

З метою забезпечення результативності виховної діяльності ректорат, деканати, кафедри, органи студентського самоврядування постійно здійснюють моніторинг за реалізацією планів виховної діяльності. Протягом навчального року здійснюється аналіз і обговорення на засіданнях вчених рад університету, факультетів, засіданнях ректорату, кафедр стану виконання цих планів та ефективності виховних заходів. При цьому плани виховної діяльності коригуються, доповнюються; узагальнюється і поширюється кращий досвід підрозділів університету.

Система виховної діяльності в університеті має два рівні структури менеджменту.

Перший рівень утворює університетську структуру управління виховною діяльністю:

- вчена рада університету;
- ректорат (ректор, проректор з навчально-виховної роботи, навчально-методичний відділ, відповідальний за організацію та проведення виховної роботи серед студентської молоді університету, Рада з організації виховної діяльності);

- профком студентів і аспірантів;
- студентська рада університету;
- бібліотека, музей історії університету;
- студентський клуб;
- спортивний клуб;
- загальноуніверситетські молодіжні об'єднання, клуби за інтересами.

Другий рівень утворює факультетську структуру управління виховною діяльністю:

- вчена рада факультету;
- деканат (декан факультету, заступник декана факультету з виховної роботи, Рада з організації виховної діяльності факультету);
- факультетські кафедри;
- куратори студентських академічних груп;
- студентське профбюро факультету;
- студентські ради факультету та гуртожитку.

Є очевидним, що найбільший педагогічний ефект можна отримати за умови узгодженості впливів на всіх визначених вище рівнях [2, с. 87].

При цьому слід підкреслити, що практика організації виховної діяльності у вищих навчальних закладах розширила цю структуру. Міністерство освіти і науки України проводить постійну роботу щодо узагальнення кращого досвіду організації виховної діяльності у ВНЗ.

Досвід переконує, що прорахунки, які негативно позначаються на результатах виховної діяльності у ВНЗ криються в недосконалії інфраструктурі щодо організації виховної діяльності, недостатньому її кадровому та фінансовому забезпеченні. Це твердження є очевидним. Бо будь-яке управлінське рішення залишається на рівні його прийняття, якщо не організувати та відповідно не стимулювати його виконання. А тому є нагальним розв'язання цієї проблеми на основі чіткого нормативного її визначення.

Ефективність виховної діяльності забезпечується єдністю усіх ланок освітнього процесу. До організації та проведення виховної діяльності в університеті залучаються науково-педагогічні та інші його працівники.

Спираючись на власний досвід, результати дослідження І. В. Соколової [9, с. 91 – 106], охарактеризуємо таке джерело розвитку виховної системи університету, як аналіз процесу та результатів управління нею на макро- та мікрорівнях. До макрорівня ми відносимо діяльність суб'єктів управління виховною системою на рівні університетської структури (вчена рада, ректорат, профком студентів і аспірантів, студентська рада університету, загальноуніверситетські молодіжні клуби, об'єднання за інтересами, студентський і спортивний клуби). Мікрорівень включає деканати факультетів, факультетські кафедри, кураторів студентських академічних груп, студентські ради факультетів і гуртожитків, профбюро факультетів тощо).

Першоосною розвитку виховної системи завжди виступає функція педагогічного аналізу її стану з наступним програмуванням і прогнозуванням подальшого розвитку, який спрямовується на отримання очікуваних результатів. Таким чином, у процесі організації виховної діяльності реалізуються такі цикли, як аналітико-прогностичний та аналітико-результативний.

Виховна діяльність, яка реалізується на рівні факультету, студентської академічної групи, функціонує як система і одночасно є підсистемою університетського рівня системи виховної діяльності.

Виховна система з усіма її підсистемами успішно функціонує при умові належного інформаційного забезпечення про її стан, діяльність усіх структурних ланок, що визначають розвиток виховної системи (інститут кураторів студентських академічних груп, студентське самоврядування, громадські організації тощо).

Стабільність і результативність системи виховної діяльності залежить від рівня реалізації таких функцій: інтегруючої, координуючої, розвивальної.

На основі реалізації інтегруючої функції здійснюється процес інтеграції роз'єднаної, неузгодженої виховної взаємодії всіх суб'єктів інфраструктури організації виховної діяльності.

Координуюча функція забезпечує узгодження управлінських дій суб'єктів інфраструктури організації виховної діяльності і спрямована на досягнення її ефективності, результативності.

Координація виховної діяльності в університеті здійснюється Радою з організації виховної діяльності. Питання виховної діяльності розглядаються на засіданнях вченої ради університету, ректорату, вчених рад факультетів, засіданнях кафедр, органів студентського самоврядування.

Розвивальна функція покликана сприяти поступальному розвитку, вдосконаленню системи виховної діяльності з урахуванням запитів суспільства, потреб та інтересів студентства, які постійно змінюються в оточуючому середовищі (соціальному та виховному середовищі університету), зростають в умовах політичного, соціального, економічного прогресу.

Для подальшого аналізу і характеристики на цій основі організаційних засад виховної діяльності серед студентів доцільно визначити такі їх компоненти: суб'єктно-рівневий, змістовий, діяльнісно-операційний (процесуальний), управлінський.

Призначення суб'єктно-рівневого компонента (університет – вчена рада, ректорат тощо; факультет – його вчена рада, деканат, рада з організації виховної діяльності факультету, студентське самоврядування тощо; кафедра – науково-педагогічні працівники, інститут кураторів, академічна група – куратор, студентське самоврядування) полягає у функціональному співвідношенні всіх суб'єктів, які прямо чи опосередковано пов'язані з організацією виховної діяльності. Наприклад, на рівні університету цей компонент уточнює функції вченої ради, адміністрації; на рівні факультету – його вченої ради, деканату, ради з організації виховної діяльності факультету, студентського самоврядування тощо.

Тут схематично показано сутність суб'єктно-рівневого компонента без надмірної деталізації. Цей своєрідний компонент акумулює національні, політичні, економічні, культурні цінності і створює та визначає напрями виховної діяльності університету, стратегію і тактику виховання студентської молоді, конкретизує його особливості на рівні факультету, студентської академічної групи відповідно до визначених управлінських функцій суб'єктів. Встановлюється функціональне співвідношення останніх: уточнюються функції ректорату, деканатів, кафедр, інституту кураторів студентських академічних груп, студентського самоврядування тощо щодо їхньої конкретної діяльності в системі виховної діяльності університету.

Розглядаючи змістовий компонент, ми виходимо з того, що управління розв'язує два типи завдань: стратегічно-цільові та поточні. При цьому визначимо таку структуру змістового компонента: цілі – завдання – мотиви – зміст – напрями діяльності всіх суб'єктів управління виховною системою. Цілі, які ректорат університету, інші управлінські ланки визначають на річний або більш тривалий період, ми відносимо до стратегічно-цільового управління. Практично у Концепції виховної діяльності в КНЛУ, Положенні про організацію виховної діяльності в КНЛУ, різних видах планів виховної діяльності конкретизується державна стратегія виховання студентської молоді. З метою їхньої реалізації організовується діяльність колективу університету (науково-педагогічних працівників в єдності зі студентами) і здійснюється моніторинговий супровід досягнення результатів.

Діяльнісно-операційний (процесуальний) компонент включає в себе різноманітні види діяльності (навчально-пізнавальну, науково-дослідницьку, громадсько корисну, трудову, естетичну, екологічну, правову, спортивно-оздоровчу тощо). Завдяки процесуальному компоненту реалізуються принципи і зміст виховної діяльності. Він передбачає технології виховання, його організаційні форми, засоби виховної взаємодії і управління системою, а також результати практичної діяльності суб'єктів управління системою виховної діяльності в університеті.

До критеріїв ефективності управління виховною системою відносимо:

- упорядкованість і стабільність життєдіяльності колективу університету, факультету, студентської академічної групи;
- узгодженість управлінських дій;
- раціональну організацію видів діяльності (навчально-пізнавальної, науково-дослідницької, громадсько-корисної тощо);
- педагогічний клімат (самопочуття членів колективу, ступінь їхньої комфортності, задоволення соціальним оточенням, почуття внутрішньої єдності студентів із однокурсниками, викладачами, кураторами студентських академічних груп тощо);
- рівень вихованості студентів.

Розкриваючи сутність управлінського компонента, слід зазначити, що кожній управлінській ланці характерний управлінський цикл. Етапами управлінського циклу виховної діяльності є:

- педагогічний аналіз і планування (діагностико-прогностичний);
- організація і стимулювання;

- моніторинг та регулювання, корекція і знову вихід на діагностико-прогностичний етап.

Реалізація діагностико-прогностичної функції таких суб'єктів управлінської ланки виховної системи, як декани факультетів, їх заступники з виховної роботи, куратори студентських академічних груп передбачає:

- організацію вивчення особистості студента-першокурсника та студента-випускника університету за показниками, які дають можливість отримати необхідні характеристики рівня розвитку когнітивної і мотиваційної тощо сфер, а також рівень їхньої професійної підготовки;
- здійснення діагностики рівня компетентності кураторів студентських академічних груп, їхніх труднощів в організації виховної діяльності;
- аналіз стану виховної діяльності в студентських академічних групах;
- прогнозування розвитку системи виховної діяльності;
- визначення концептуальних засад функціонування виховної системи.

Адміністрація університету розробляє порядок розвитку виховної системи, визначає основні напрями, а також зміст і форми таких видів діяльності, як науково-дослідницька, адміністративно-управлінська, адміністративно-господарська, профорієнтаційна, які спрямовані на створення умов для ефективної організації виховної діяльності. При цьому здійснюється координація діяльності всіх суб'єктів системи, а також контроль за реалізацією державних стандартів підготовки майбутніх фахівців, досягненням мети і завдань виховної діяльності.

Деканати факультетів безпосередньо організовують виховну діяльність на факультетах; здійснюють у студентських академічних групах підготовку майбутніх фахівців через різноманітні форми навчальних занять і позааудиторної виховної діяльності; надають допомогу студентському самоврядуванню.

З метою інформаційного забезпечення своєчасного прийняття управлінських рішень, стимулювання діяльності суб'єктів управління виховною системою деканати факультетів здійснюють контроль за якістю знань, професійних умінь студентів, рівнем їхньої вихованості.

Здійснюючи у процесі виховної діяльності професійну орієнтацію, ми враховуємо специфіку факультету (спеціалізацію) і сприяємо педагогізації, чого вимагає виховний аспект освітнього процесу і, зокрема, орієнтація студентів на отримання професії педагога (на факультетах германської і романської філології та сходознавства). Таким чином, спрямовуючи студентів на майбутню професію, ми прагнемо надати виховній діяльності професійно-особистісного характеру.

До основних умов ефективності професійної орієнтації у процесі виховної діяльності можна віднести:

- врахування специфіки факультету, кваліфікацій, за якими здійснюється підготовка майбутніх фахівців (викладач ... мови, психолог, фахівець із перекладу, фахівець з прикладної лінгвістики, менеджер-адміністратор, менеджер (управитель) організації, юрист);
- визначення змісту виховної діяльності та видів діяльності студентів;
- використання різноманітних форм виховної діяльності, які включають і такі, що відображають специфіку професійної діяльності майбутніх викладачів, перекладачів, юристів, менеджерів тощо;
- залучення студентів до активної громадсько корисної діяльності з метою допомоги у виробленні в них навичок майбутнього організатора, керівника;
- моделювання та розв'язання педагогічних ситуацій засобами взаємодії в системі «куратор – студент», що сприяють виробленню необхідних для майбутнього фахівця умінь і навичок;
- розвиток особистісних якостей, емоційно-вольової сфери майбутніх фахівців;
- психолого-педагогічна доцільність методів і форм, які застосовуються у виховній діяльності зі студентами;
- чітка визначеність функцій та особливостей факультету щодо підготовки майбутніх фахівців і проведення виробничої практики відповідно до обраної спеціальності; узгодженість у виховній діяльності з кафедрами, кураторами студентських академічних груп.

Управління виховною системою є ефективним за таких умов:

- застосування прогресивних інноваційних виховних технологій;
- розвиток самодіяльності студентів і студентського самоврядування на факультеті, у студентській академічній групі;
- виявлення психолого-педагогічної культури науково-педагогічними працівниками, кураторами студентських академічних груп, зокрема;
- виявлення результативності виховної діяльності за наслідками соціалізації студентської молоді, рівня сформованості в неї особистісних цінностей, позитивного індивідуального стилю життєдіяльності.

Негативно позначаються на результатах управління системою виховної діяльності такі чинники:

- перевантаження у виконанні службових обов'язків, управлінських функцій менеджерів вищого рівня (ректор, проректори, декани факультетів);
- відносна обмеженість у реалізації управлінських умінь і навичок суб'єктів середнього і нижнього рівнів, зокрема на таких етапах управлінського циклу, як аналіз, планування, організація та стимулювання;

● звуження соціальних функцій таких суб'єктів, як куратор студентської академічної групи, студентський клуб, студентське самоврядування, студент.

Нейтралізації наведених вище чинників покликана сприяти організаційно-методична служба. А це є прерогативою відповідного відділу виховної роботи, який створюється на основі чітко визначеної Міністерством освіти і науки України нормативної бази.

Визначимо функції основних складників суб'єктно-рівневого компонента інфраструктури з організації виховної діяльності.

Вчена рада університету. Її прерогативою є аналітико-прогностична та координуюча функції.

На засадах належного інформаційного забезпечення про стан виховної діяльності в КНЛУ, на його факультетах вчена рада університету визначає концептуальні та практичні завдання розвитку системи виховної діяльності і разом з тим обґрунтовує її ефективну управлінську модель, конкретизуючи при цьому сферу діяльності та визначаючи особливості суб'єктів управління виховною системою; здійснює координацію діяльності суб'єктів управління виховною системою (ректорату, факультетів, кафедр, інших підрозділів).

Ректорат університету. Його управлінськими функціями є планування і організація, адміністративно-фінансова та контрольно-оцінювальна.

Управлінські функції ректорату включають:

● планування і організацію виховної діяльності;
● підготовку документів директивного та нормативного характеру з питань виховання студентської молоді;

● підбір, розстановку та підвищення кваліфікації кадрів, які здійснюють виховну діяльність в університеті;

● моніторинг стану виховної діяльності в університеті, за виховною діяльністю його структурних підрозділів (факультети, кафедри, студентський і спортивний клуби, студентське самоврядування, студентське наукове товариство, громадські організації тощо);

● безпосередню участь у загальноуніверситетських заходах (збори, свята, зустрічі зі студентами);

● узгодження виховної діяльності зі структурними підрозділами міської влади з питань сфери дозвілля студентів у місті, районі або регіоні, а також встановлення зв'язків з установами, організаціями з метою використання їхнього культурного потенціалу для організації дозвілля студентської молоді;

● створення і розвиток виховного середовища університету (соціально-культурна сфера: бібліотека, студентський клуб, університетська газета тощо); освітньо-гуманітарна сфера: зміст навчальних занять, різноманітні форми організації позааудиторної виховної діяльності, міжнародні програми стажування, дозвілля студентів; побутова сфера: гуртожитки; морально-психологічна сфера, яка визначає педагогічний клімат, здоровий спосіб життя, культуру спілкування, сприятливі міжособистісні стосунки в системах «адміністрація – студент», «викладач – студент», «куратор – студент»; науково-дослідницька сфера; макросоціальна сфера: регулювання взаємозв'язків з громадськими, культурно-просвітницькими установами, міжнародними організаціями тощо);

● матеріально-технічне оснащення системи виховної діяльності;

● матеріальне і моральне стимулювання діяльності суб'єктів виховної системи, у тому числі кураторів студентських академічних груп.

Деканати факультетів. До їхніх управлінських функцій належать: організаційна, методична, діяльнісно-операційна (процесуальна), інформаційно-координуюча.

Реалізація управлінських функцій деканатів факультетів щодо виховної діяльності забезпечує:

● планування та організацію навчально-когнітивної, культурно-освітньої, громадсько корисної, трудової, оздоровчо-спортивної та інших видів діяльності студентів як на факультетах, так і в гуртожитках;

● проведення позааудиторної виховної діяльності зі студентами (масова та індивідуальна), заходів з їхніми батьками;

● координацію (узгодження) виховної діяльності своїх структурних ланок на факультеті;

● виявлення (спільно з кафедрами, кураторами студентських академічних груп, студентськими радами) потреб, інтересів студентів, мотивів їхньої діяльності;

● регулярний розгляд стану виховної діяльності на факультеті, на курсах, у студентських академічних групах у процесі засідань своїх вчених рад;

● організацію та проведення конкурсів на кращу академічну групу факультету, кращого студента року тощо; при цьому розробляється система морального та матеріального заохочення студентів.

На факультетах функціонують Ради з організації виховної діяльності як дорадчі органи, які очолюють декани факультетів. До їх складу входять декани факультетів, заступники деканів факультетів із виховної роботи, завідувачі факультетських кафедр, відповідальні за виховну діяльність кафедр. На засіданнях таких рад обговорюються актуальні питання організації виховної діяльності серед студентської молоді, а також на засіданнях рад плануються і проводяться наради, семінари кураторів студентських академічних груп, на яких куратори обмінюються досвідом організації освітньої, позааудиторної виховної діяльності студентів. Таким

чином, куратор студентської академічної групи має можливість брати участь в управлінні вищим навчальним закладом.

Технології кураторської діяльності визначаються на рівні факультетів, кафедр. І тут не повинно виникати проблем і суперечностей, які ведуть до непорозуміння у взаєминах між кураторами студентських академічних груп та адміністрацією.

Невирішеним залишається питання матеріального забезпечення кураторської діяльності.

Для морального стимулювання проводиться конкурс професійної майстерності кураторів «Кращий куратор року». Мета цього конкурсу полягає в удосконаленні та активізації кураторської діяльності в системі виховної роботи на факультеті, а також поширенні кращого досвіду. Переможці конкурсу одержують не лише моральне заохочення – звання «Кращий куратор КНЛУ», але й грошову премію.

Деканати факультетів беруть участь у плануванні виховної діяльності кафедр, які забезпечують освітній процес факультету. Вони приділяють належну увагу координації виховної діяльності на факультеті усіх її суб'єктів як університетської структури управління, так і факультетської.

Управлінські функції кафедр щодо виховної системи такі: аналітико-прогностична, організаційна, методична, діяльнісно-операційна.

Управлінські функції кафедр щодо виховної діяльності виявляються у:

- безпосередній участі у формуванні виховного середовища університету, вихованні особистості студентів, формуванні їхнього наукового світогляду, допомозі у засвоєнні ними системи цінностей, формуванні професійних якостей як майбутніх фахівців, сприянні їхньому саморозвитку, самовихованню, самореалізації;

- здійсненні процесу гуманітаризації та гуманізації освіти в університеті, забезпеченні його національного характеру;

- проведенні науково-дослідницької роботи та розробленні науково-методичного супроводу з проблем виховання студентської молоді, враховуючи специфіку кафедр, факультетів університету;

- наданні науково-методичної допомоги деканатам факультетів, кураторам студентських академічних груп, студентському клубу, органам студентського самоврядування у плануванні, організації позааудиторної виховної діяльності зі студентами на діагностико-прогностичній основі;

- сприянні підвищенню професійного рівня викладачів, кураторів студентських академічних груп;

- безпосередньому проведенні різноманітної позааудиторної виховної діяльності зі студентами з урахуванням специфіки кафедр, факультетів;

- проведенні соціологічних досліджень з метою аналізу стану виховної діяльності та вдосконалення планування і розвитку виховної системи;

- залученні студентів до участі в роботі наукових гуртків, проблемних творчих груп, науково-практичних конференцій тощо.

Науково-педагогічні працівники кафедр спрямовують свої зусилля на успішне розв'язання завдань щодо підвищення якості професійної підготовки майбутніх фахівців та формування їхньої особистості, здатної сприймати зміни, що відбуваються в суспільстві й творити ці зміни, використовуючи свій творчий та науковий потенціал як в умовах освітнього процесу (навчання, що виховує), так і позааудиторної виховної діяльності.

Управлінські функції студентських рад факультетів, студентських академічних груп, гуртожитків визначаються як організаційні та операційно-діяльнісні і пов'язані з розв'язанням завдань, визначених основними напрямками діяльності студентського самоврядування [10, с. 318 – 348].

Органи студентського самоврядування покликані відігравати особливу роль в організації позааудиторної діяльності в університеті. Така можливість надається органам студентського самоврядування Законом України «Про вищу освіту». У ньому особлива увага приділяється їхньому розвитку. Система студентського самоврядування є не просто інструментом розвитку організаторських умінь, але й механізмом реальної участі студентів в управлінні своїм навчальним закладом. І сьогодні доцільно переорієнтувати діяльність студентських рад, розширювати сфери їхньої роботи і впливу на студентство і рішення, які приймаються в університеті [8, с. 21].

Науково-методичний і психологічний супровід, а також моніторинг якості виховної діяльності в університеті забезпечується навчально-методичним відділом.

Деканати факультетів безпосередньо організують виховну діяльність на факультетах, здійснюють у студентських академічних групах підготовку майбутніх фахівців через різноманітні форми навчальних занять і позааудиторної виховної діяльності; надають допомогу студентському самоврядуванню. При здійсненні професійної орієнтації в процесі виховної діяльності враховується специфіка факультету (спеціалізація).

Колективи кафедр розробляють і впроваджують систему виховання студентів, яка передбачає реалізацію виховних функцій усіх форм навчальних занять, а також у процесі позааудиторної виховної діяльності. При цьому визначають мету і завдання виховної діяльності, організаційні принципи та основні її напрями, методи, засоби і форми, враховуючи специфіку університету, запити і потреби студентів. Позааудиторну виховну діяльність кафедри здійснюють усі її науково-педагогічні працівники, цілеспрямовано реалізують куратори студентських академічних груп. Виховна діяльність кафедр здійснюється з урахуванням їхньої специфіки на основі творчого підходу до реалізації науково-ресурсного потенціалу.

З метою забезпечення активної участі студентів у виховній діяльності, широкого стимулювання їх до самовдосконалення та самовиховання доцільним є введення в практику роботи ВНЗ особистого творчого «портфеля» кожного студента. «Портфель» (портфоліо) становить собою базу даних, які відображають хід і результативність особистісного та початкового професійного зростання студента. Творчий «портфель» студента може включати такі складники: особистісний творчий паспорт, особистісну творчу біографію, особистісне творче досьє. Створення «портфеля», самооцінювання студентом результативності своєї діяльності, тактовне оцінювання його особистісного і професійного зростання з боку викладача (куратора студентської академічної групи) дає можливість майбутньому фахівцю стати активним суб'єктом виховної діяльності, неперервного самовдосконалення, самовиховання впродовж усього життя. Ця інновація є ефективним засобом у формуванні в кожного студента відповідальності за свій рівень вихованості. Це один зі шляхів, який дає можливість у виховній системі сприяти становленню особистості кожного майбутнього фахівця. При цьому надається першочергове значення формуванню в студентській молоді відчуття права, свободи і відповідальності.

Такий підхід є втіленням прагнення зробити якість виховної діяльності керованою в аспекті забезпечення досягнення її прозорої результативності. Це, у свою чергу, вимагає створення адекватної «виховної вертикалі» менеджменту виховної діяльності в університеті. Невідпрацьованість «виховної вертикалі» у виховній практиці ВНЗ унеможливує реалізацію моделі менеджменту якістю виховної діяльності. Таким чином, за наявності умови, коли один із компонентів виховної діяльності не реалізується, руйнується виховна система і стає аморфною, такою, що не виконує свої функції.

Виховна діяльність сучасного університету не допускає догматичного підходу, а прагнення зробити її керованою з погляду концептуальних положень новітнього освітнього менеджменту не означає ідеологічної зарегламентованості і заформалізованості. Сучасний моніторинговий супровід виховної діяльності має відкритий характер і спрямовується на створення сприятливого психолого-педагогічного клімату для динамічного її розвитку, оптимальних умов для саморозвитку, самовиховання, самовдосконалення, самореалізації особистості.

Дослідники проблем системи виховання у вищому навчальному закладі В. Кагерманьян, А. Пономарьов і Н. Маркова пропонують здійснити такі заходи з метою підвищення ефективності позааудиторної виховної діяльності:

- увести в структуру ВНЗ відділ з виховної роботи;
- увести єдиний номенклатурний список посад, працівники яких повинні цілеспрямовано займатись позааудиторною виховною діяльністю; до таких посад віднести на рівні ВНЗ посади проректора з виховної роботи, начальника відділу виховної роботи, методиста, соціолога, психолога, педагога-організатора, спорторганізатора, соціального педагога; на рівні факультету – заступника декана з виховної роботи;
- розробити нормативні документи з надання можливості ректорам вищих навчальних закладів виділяти певний відсоток позабюджетних коштів на організацію позанавчальної виховної діяльності [4, с. 85 – 86].

В умовах імплементації Закону України «Про вищу освіту» (2014 р.) університет має можливість самостійно визначати інфраструктуру з організації виховної діяльності. Та і в методичних рекомендаціях Міністерства освіти України «Про організацію управління виховним процесом у вищих закладах освіти» (1999 р.) на основі узагальнення передового досвіду ВНЗ України надається можливість впровадження адекватної інфраструктури з організації виховної діяльності в університеті з урахуванням вимог сьогодення [6, с. 58 – 62]. В іншому випадку унеможливується реальне виконання системних надзавдань виховної діяльності відповідно до соціального замовлення щодо виховання студентської молоді, яке актуалізується в сучасних кризових умовах.

ЛІТЕРАТУРА

1. Абуталипова Л. Н. Современная молодежная политика в вузе / Л. Н. Абуталипова, Н. И. Суляев // Высшее образование в России. – 2015. – № 5. – С. 87.
2. Бартків О. Сутність та основні принципи організації виховної роботи у вищому навчальному закладі / Оксана Бартків, Євгенія Дурманенко // Науковий вісник. – 2013. – № 8. – С. 82 – 88.
3. Броварник М. Особливості організації виховного процесу у вищому навчальному закладі / Максим Броварник, Наталія Мачинська // Молодь і ринок. – 2013. – № 6. – С. 100 – 103.
4. Кагерманьян В. С. Мониторинг и оценка воспитательной деятельности в вузах / В. С. Кагерманьян, А. В. Пономарев, Н. А. Маркова. – М., 2006. – С. 87 – 90.
5. Курило В. Основу системи національно-патріотичного виховання має становити ідея української державності / Віталій Курило // Рідна школа. – 2014. – № 4 – 5. – С. 8.
6. Про організацію управління виховним процесом у вищих навчальних закладах освіти: методичні рекомендації // Інф. зб. Міністерства освіти України. – 1999. – № 3 – 4. – С. 58 – 62.
7. Сенашенко В. С. Об организации студенческой жизни в странах Западной Европы, США и Японии / В. С. Сенашенко, Г. Ф. Ткач, Е. А. Конькова // Alma mater. – 2014. – № 6. – С. 80 – 88.
8. Смирнов В. А. Внеучебная работа в вузе: некоторые проблемы и возможные пути развития / В. А. Смирнов // Alma mater. – 2014. – № 11. – С. 20 – 23.
9. Соколова І. В. Організація виховної роботи на філологічних факультетах вищих закладів освіти: дис... канд. пед. наук / І. В. Соколова. – К., 1999. – С. 91 – 106.

10. Соловей М. І. Виховна діяльність в університеті: [навч. посіб.] / М. І. Соловей, В. С. Демчук. – К. : Вид. центр КНЛУ, 2016.

УДК 37.013»20»(045)

Голос А. А.,
аспірантка Київського національного
лінгвістичного університету

ТЕНДЕНЦІЇ ВИХОВАННЯ НА ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ

У статті проаналізовано новий підхід у вихованні дітей, розглянуто зарубіжний досвід виховання у контексті ціннісних ставлень.

Ключові слова: виховання на цінностях, виховання характеру, моральне виховання, ставлення.

Голос А. А. Тенденції виховання в началі ХХІ століття. В статті аналізується новий підхід до виховання дітей. Розглянуто зарубіжний досвід виховання в контексті ціннісних ставлень.

Ключевые слова: воспитание на ценностях, воспитание характера, моральное воспитание, отношение.

Golos A. A. New tendencies in education in the 21st century. The article reflects a new approach in childrearing and schooling. International ideas on value-based education have been described.

Key words: value-based education, character education, moral education, attitudes.

Сьогодні вкотре в історії на педагогіку покладається відповідальна місія генератора гуманізму у підростаючого покоління. Це підтверджують жваві дискусії довкола оновлення шкільних традицій і перспектив. Дисертації останніх років доводять актуальність проблеми виховання. Зокрема, дисертація Л. Іваненко присвячена проблемі милосердя (2016, Суми), С. Рижкової – концепту виховання любові до людини у підлітків (2013, Луганськ); А. Чехурський вивчав зарубіжний досвід естетизації навчально-виховного середовища у подолання депривації дітей (2016, Житомир). Не оминають увагою науковці і такі проблеми дітей, як демотивація до навчання, стрес, шкільний булінг. Що цікаво, погляди учасників дискусії на причини проблем дітей не співпадають. Дехто поділяє думку, що проблеми виникають там, де дитині надають забагато свобод, інші перекладають вину на застарілі підходи у вихованні, хтось причиною проблем дітей і підлітків вважає негативні зміни у соціумі. У кожній згаданій причині є чинник зовнішнього впливу світу дорослих. Чимало шкоди завдає і «сліпа» любов батьків, і авторитарне виховання, і соціальні негаразди. Висновок, який можна зробити із цих суджень такий: впевнене становлення дитини залежне від злагодженої взаємодії сім'ї, школи і суспільства. У цьому контексті реформа освіти становить єдине ціле з реформами дорослого світу і його парадигм.

Метою статті є висвітлення тенденцій розвитку виховання на сучасному етапі.

Завдання публікації: дати характеристику особливостей сучасних дітей і підлітків; висвітлити психолого-педагогічні засади успішного виховання; окреслити загальні тенденції інституційного виховання в США, Великій Британії, Україні, Росії, Японії.

Якщо говорити про нове покоління українців, то майбутнє є обнадійливим. Це доводить зокрема й опитування серед підлітків і молоді у 2016 році (N=1200 респондентів). Незважаючи на складне економічне становище, серед життєвих цінностей важливими залишаються родина, здоров'я, освіта, громадська активність [10, с. 26]. Тобто йдеться про ставлення підлітків і молоді до постматеріальних цінностей. Власне, в Європі і США одним із перших, хто звернув увагу на спад споживацького ажіотажу, став соціолог Р. Інлхарт. Дослідник помітив, що покоління 90-х опікується питаннями природи і сенсу життя більше, ніж питанням економічного росту [7]. Подібне, на наш погляд, стосується і нової генерації українців, які не зважаючи на усю складність життя, схильні до етичних диспозицій.

Характеризуючи сучасних дітей, спробуємо зупинитись на деяких окремих моментах, враховуючи чинник суб'єктивності і значну кількість інших життєвих факторів. Як і в усі часи, незмінними, на наш погляд, залишаються особистісні чесноти у підростаючого покоління, як от: щирість, сміливість, сила духу. Натомість змінюється технічний бік життя, що не може не позначатися на життєдіяльності і потребах нового покоління. Цифрові технології, гаджети сьогодні не тільки невіддільна частина його культури, а й важливий соціалізуючий чинник з-поміж інших: сім'я, школа, церква і телебачення.

Педагогічна дія сучасних дітей подібна дорослій. Вони прискіпливо спостерігають за вчинками однолітків, батьків і вчителів, їх ставленням до етичних питань і своїх обов'язків; аналізують міжрольові взаємини. Не поміченими не залишаються ні слова, сказані мимохідь, ні повчання, що розходяться з діями. Як позитивний, так і негативний досвід, формують у сучасних дітей їх спосіб совісті, вибудовують їх характер, поляризуючи у власний спосіб обов'язкове і необов'язкове, припустиме і неприпустиме. З цієї позиції виховання кожної дитини – це її особистісний внутрішній вибіркоковий процес набуття або відкидання певних цінностей.

Доводиться також визнати, що діти третього тисячоліття відкритіші, ніж їхні батьки, здатні вільно висловлювати свою позицію. По суті, йдеться про концепт префігуративності культури, за М. Мід, орієнтований не лише на інформаційний потік від дорослих дітям, але й на зустрічну тенденцію, коли